

מערך שיעור לטו בשבט - כיתה ג'

שבעת המינים

או מה אוכלים בטו בשבט?

למורה:

שיעור זה מתאר את גלגוליו של מנהג אכילת הפירות בהם נשתבחה ארץ ישראל - שבעת המינים. השיעור נפתח בהסבר על ממקורו של חג טו בשבט ועל הקשר בין טו בשבט לפירותיו של ארץ ישראל והמנהג לאכול מפירות בהם נשתבחה הארץ

בסרטון של "כאן" בהנחיית עודד הרוש נתוודע ל'טבסטרד' כהגדרתו של אכילת פירות יבשים מיובאים בטו בשבט בימינו בדף עבודה נעמיק את הידע וההיכרות עם שבעת המינים.

טעמי טו בשבט:

נביר את מקורו הראשוני של מועד זה:

נשוחח:

- אלו ראשי שנים יש על פי המשנה?
- על מועד איזה מראשי השנים יש מחלוקת?
- איזו דעה במחלוקת התקבלה?

נסביר:

ראש השנה לאילן נזכר לראשונה במשנה, במסכת ראש השנה, פרק א' משנה א':

אַרְבַּעַה רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם:

בְּאֶחָד בְּנִיטָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים וְלְרֹגְלִים.

בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה.

בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים לְשִׁמִּיטִין וְלִיּוֹבְלוֹת.

בְּאֶחָד בְּשִׁבְט רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי.

בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ.

ראש שנה לאילנות? לשם מה צריך ר"ש לעצים?

נשוחח:

- מדוע לדעתכם אסרה התורה לאכול מפירות העץ בשנותיו הראשונות?

נסביר:

בחומש ויקרא נכתב: **וְכִי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ, וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכָל וְעַרְלָתֶם עֲרַלְתוּ, אֶת פְּרִיָּו; שְׁלֹשׁ שָׁנִים, יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל**

לפי ציווי זה, אין לאכול מפרי העץ בשלוש שנות חייו הראשונות.

חכמים קבעו את ראש השנה לאילן, כדי שנוכל לספור את שנות העץ, ולקיים את מצוות ערלה.

פירות שהתחילו להבשיל אחרי טו בשבט נחשבים לפירות השנה החדשה.

מצווה זו תקפה רק על אדמת ארץ ישראל

הגעגוע לארץ ישראל

משחרב בית המקדש וגלה עם ישראל מארצו, לא יכלו לקיים עוד את מצוות "ערלה" עליה קראנו בספר ויקרא.

נסביר:

חשיבותו של טו' בשבט כמועד הקובע את גילם של עצים הפך להיות בתקופת הגלות זיכרון בלבד.

כך הפך טו בשבט למועד בו עצרו היהודים בגולה לזכור ולהיזכר באדמת הארץ ופרייה.

כך נוסד 'סדר טו בשבט' בו נהגו לאכול מפירות ארץ ישראל.

אך מפאת המרחק מארץ ישראל לא היו בארצות בהם חיו היהודים בגולה פירות טריים מארץ ישראל ועל כן אכלו פירות יבשים.

עצי ארץ ישראל

ולאלו פירות התגעגעו? מה הם הפירות המיוחדים לארץ ישראל?

נשוחח:

- מה הם הדגנים והפירות המיוחדים לארץ ישראל?
- האם אתם מכירים עוד פירות וצמחים המיוחדים לארץ ישראל?
- מה עוד הם יתרונותיה של הארץ על פי הפסוקים?
- האם אתם מכירים עוד יתרונות המיוחדים לארץ ישראל?

על פי התורה ארץ ישראל נשתבחה בשבעה מינים:
וכך כתוב בדברים פרק ח:

כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם עֵינַת וַתְּהַמַּת יִצְאִים בַּבִּקְעָה וּבְהָר . ח אֶרֶץ חֹטָה וּשְׁעָרָה וְגִפּוֹן וַתֵּאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וּדְבַשׁ . ט אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמַסְכַּנֶּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבַנְיָהּ בְּרֹזֶל וּמַהֲרָרְיָהּ תַחְצֹב נְחֹשֶׁת . י וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ

נשוחח:

- אלו פירות רצו יהודי הגולה לאכול בטו בשבט?
- מדוע נאלצו להסתפק בפירות יבשים?
- מניין מגיעים הפירות היבשים בימינו לשווקים בישראל?
- מה מציע עודד הרוש (מגיש הסרטון) לאכול בטו בשבט?

1. נצפה בסרטון:

פירות טריים או יבשים!?

נכיר את שבעת המינים

בטו בשבט נהוג לאכול מהפירות בהם נשתבחה ארץ ישראל, ועל פי התורה אלו הם:

אַרְצָא חֹטֶה וְשֶׁעֶרָה וְגַפְנֹן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ

שבעת המינים הפכו לסמלים בהם מקשטים ומפארים תשישי קדושה (כמו חנוכיות, פרוכת ארון קודש) וכן ערים רבות בישראל מעטרות את סמל העיר במינים השונים.

משימה: לפניכם סדרת בולי דואר של שבעת המינים.

מתחו קו מכל תיאור אל הבול המתאים לו:

פרי חשוב ביותר. עיקר חשיבותו הייתה ועודנה בהפקת שמן העשיר בתכונותיו הבריאות והמזינות. היה המקור הכמעט יחיד לשמן בעת העתיקה. העץ מאריך ימים ביותר, ועד היום קיימים בארץ עצים בני מאות רבות של שנים.

פרי עסיסי הגדל בר. עדויות ארכאולוגיות מאשרות כי עץ זה פרח בארץ ישראל כבר לפני כ-5,000 שנה. הפרי נאכל מרי או משומר, פרי בודד מיובש מכונה "גרוגרת" וזוג ענק של הפרי דחוס ומיובש מכונה "דבלות"

עץ זה מספק פירות מתוקים, הניתנים לשימור ארוך, וחומרי גלם לבנייה שהופקו מגזעו ומענפיו. סיבי הצמח החזקים שימשו לשזירת חבלים, ועליו שימשו לקליעת נצרים, סלים, מחצלות וכלים שימושיים נוספים. מין זה אינו מוזכר בשמו המפורש, אולם על פי הפרשנות כוונת הפסוק היא לפרי זה.

פרי מזין ובעל חשיבות במסורת היהודית. המסמל פריזן. ידוע כפרי נפוץ במזרח התיכון מזה אלפי שנים. פרי זה מרכזי גם במועד אחר בשנה.

אחד הפירות המפורסמים בעולם. לפירותיו שימוש כפול - לאכילה ולהפקת המשקה האלכוהולי מבין העתיקים בעולם. על המשקה הזה נתקנה ברכה מיוחדת.

ממשפחת הדגניים. נחשבת אחת לחיטה מבחינה תזונתית, אך השימוש בה היה יותר עבור בעלי חיים מאשר עבור האדם.

ממשפחת הדגניים ואחד ממיני המזון החשובים בעולם. מאז ימי קדם הייתה למין מרכזי ומקורה בארץ ישראל

לסיכום

טו בשבט הוא חג ששיינה את ערכו ואת מנהגיו במהלך הדורות. אחד המנהגים שהתפתחו בו עם השנים הוא סדר טו בשבט ואכילת פירות ארץ ישראל.

היום ניתן לאכול פירות טריים ויבשים גם כן שגדלו בישראל.

אז מה תבחרו לאכול השנה בטו בשבט?